

# Obsah

Úvod k prvnímu vydání .....	15
Uspořádání knihy .....	17
Úvod ke třetímu vydání .....	18

## ČÁST I

<b>RANÝ VĚK</b> .....	19
Úvod .....	19

### KAPITOLA 1

<b>Časný sociální vývoj</b> .....	21
Dítě doma .....	21
Styly rodičovské péče .....	23
Vliv připoutání na další vývoj .....	25
Povaha časného sociálního učení .....	27
Rozdíly mezi pohlavími .....	28
Etnické skupiny .....	32
Společenská vrstva .....	34
Rodina .....	36
Mění se povaha rodiny .....	36
Rodinná terapie .....	37
Konflikt v rodině .....	39
Konflikt domov - škola .....	42
Zvláštní problémy ve škole .....	43
Řeč a sociální vývoj .....	44
Domov a škola .....	45
Odkazy .....	47
Kontrolní otázky .....	49

### KAPITOLA 2

<b>Hra</b> .....	50
Účelnost hry .....	50

Povaha hry .....	51
Typy hry .....	52
Hra a učení .....	54
Hra v rámci vyučování .....	55
Strukturování hry mladších dětí .....	56
Hra starších dětí .....	57
Sport .....	57
Počítačové hry .....	58
Odkazy .....	60
Kontrolní otázky .....	61

## ČÁST II

<b>KOGNITIVNÍ ČINITELE A UČENÍ .....</b>	<b>63</b>
--	-----------

### KAPITOLA 3

<b>Utváření pojmů a kognitivní vývoj .....</b>	<b>65</b>
Myšlení a vzdělávání .....	65
Dílo Piagetovo .....	65
Stadium 1: Senzomotorické (přibližně od narození do dvou let) .....	67
Stadium 2: Předoperační myšlení (přibližně 2 - 7 let) .....	67
Stadium 3: Konkrétní operace (přibližně 7 - 11 let) .....	69
Stadium 4: Formální operace (přibližně 12 let a výše) .....	70
Kritiky Piagetova pojetí .....	72
Jiné přístupy ke kognitivnímu vývoji .....	74
Zpracování informace .....	75
Osvojování znalostí .....	76
Kognitivní vývoj a škola .....	78
Úkoly učitele .....	78
Odkazy .....	81
Kontrolní otázky .....	82

### KAPITOLA 4

<b>Řeč .....</b>	<b>83</b>
Počátky vývoje řeči .....	83
Podněcování časného rozvoje řeči .....	87
Řeč a škola .....	88
Role učitele .....	89
Jazyková pravidla .....	90
Význam vyučování jazyku .....	90

Typy jazykové dovednosti .....	91
Odborný jazyk .....	92
Otázky kladené učitelem .....	92
Jazyk užívaný učitelem .....	93
Dialekty a odchylky výslovnosti .....	95
Rozvíjení řečových dovedností .....	95
Učitel jako posluchač .....	96
Jazykové hry .....	97
Čtení a psaní .....	98
Řeč a inteligence .....	99
Odkazy .....	100
Kontrolní otázky .....	101

## KAPITOLA 5

<b>Inteligence</b> .....	102
Co je inteligence? .....	102
Měření inteligence .....	102
Testování inteligence .....	104
Modely inteligence .....	109
Měření obecné inteligence („g“) .....	110
Lze zvýšit IQ? .....	112
Zácvik do inteligenčních testů .....	113
Testy inteligence a učitel .....	114
Zvyšování inteligence .....	115
Inteligence a myšlení .....	116
Je inteligence dědičná? .....	119
Studie na dvojčatech .....	121
Přístupy Hebba a Cattella .....	123
Inteligence a etnické skupiny .....	124
Inteligence a sociálně-ekonomické činitele .....	126
Rozdíly v inteligenci mezi pohlavími .....	127
Odkazy .....	129
Kontrolní otázky .....	131

## KAPITOLA 6

<b>Tvořivost</b> .....	132
Co je tvořivost? .....	132
Divergentní myšlení .....	132
Tvořivost a inteligence .....	133
Zkoušky divergentního myšlení .....	135

Tvůrčí výkon .....	136
Tvořivost a škola .....	138
Povzbuzování divergentního myšlení .....	139
Organizace výuky a tvořivost .....	140
Tvůrčí metody vyučování .....	140
Odkazy .....	143
Kontrolní otázky .....	144

## KAPITOLA 7

<b>Učení</b> .....	145
Co je učení? .....	146
Teorie učení .....	147
Operantní podmiňování .....	147
Instrumentální konceptualismus .....	148
Vlastnosti učícího se .....	151
Afektivní činitele .....	151
Motivace .....	153
Věk, pohlaví a společenské činitele .....	155
Paměť .....	156
Studijní návyky .....	158
Povaha učební látky .....	160
Kognitivní oblast .....	161
Afektivní oblast .....	162
Psychomotorická oblast .....	163
Hodnocení .....	165
Povaha procesu učení .....	167
Řízení procesu učení .....	172
Kontrolovaná výuka .....	172
Dítě s výukovými obtížemi .....	173
Děti s nižším IQ .....	174
Výuka dětí s nižším IQ .....	175
Výukově zaostávající děti .....	176
Pomoc výukově zaostávajícím dětem .....	179
Odkazy .....	181
Kontrolní otázky .....	183

### ČÁST III

<b>AFEKTIVNÍ ČINITELE</b> .....	185
---------------------------------	-----

Úvod .....	185
------------	-----

#### KAPITOLA 8

<b>Osobnost</b> .....	187
-----------------------	-----

Původ osobnosti .....	187
-----------------------	-----

Úloha rodičů .....	188
--------------------	-----

Stálost temperamentu .....	189
----------------------------	-----

Přístupy k osobnosti .....	190
----------------------------	-----

Pravítko, nebo teploměr? .....	190
--------------------------------	-----

Osobnostní rysy .....	191
-----------------------	-----

Dílo H. J. Eysencka .....	192
---------------------------	-----

Dílo R. B. Cattella .....	192
---------------------------	-----

Rysově založený přístup: argumenty pro a proti .....	193
--	-----

Osobnostní rysy a učení .....	194
-------------------------------	-----

Dimenze extraverte - introverte .....	194
---------------------------------------	-----

Dimenze neuroticismus - stabilita .....	195
---	-----

Rysově založený přístup a individuální rozdíly .....	197
--	-----

Ovlivňování osobnostních rysů .....	197
-------------------------------------	-----

Osobnost a školní úspěšnost .....	199
-----------------------------------	-----

Kognitivní styl .....	200
-----------------------	-----

Teorie kognitivního stylu .....	201
---------------------------------	-----

Kognitivní styl a učení .....	204
-------------------------------	-----

Osobnostní stavy .....	205
------------------------	-----

Argumenty proti stálosti v osobnosti .....	205
--	-----

Telické a paratelické chování .....	206
-------------------------------------	-----

Stavově založený přístup a poradenství .....	207
--	-----

Psychodynamický přístup .....	208
-------------------------------	-----

Sigmund Freud .....	209
---------------------	-----

Osobnost a motivace .....	213
---------------------------	-----

Motivace a zpevnování .....	214
-----------------------------	-----

Maslowova teorie motivace .....	214
---------------------------------	-----

Atribuční styl .....	217
----------------------	-----

Reagování učitele na úspěch a na selhání dětí .....	219
---	-----

Nálada .....	219
--------------	-----

Učitelé také prožívají proměny nálad .....	220
--	-----

Zájmy .....	222
-------------	-----

Postoje .....	223
---------------	-----

Postoje a obrana ego .....	224
Postoje a chování .....	225
Poznávací nesoulad .....	226
Ovlivňování postojů .....	227
Odkazy .....	229
Kontrolní otázky .....	231

## KAPITOLA 9

<b>Hodnoty a morální vývoj</b> .....	232
Co jsou morální normy a hodnoty? .....	232
Vznik hodnotových soustav .....	232
Šest Kohlbergových stadií morálního vývoje .....	234
Měření morálního vývoje .....	235
Kritika Kohlbergova pojetí .....	236
Role učitele .....	238
Některé specifické morální problémy .....	238
Výchova k morálnímu jednání .....	240
Odkazy .....	242
Kontrolní otázky .....	243

## KAPITOLA 10

<b>Jáství</b> .....	244
Vymezení „já“ .....	244
Na čem závisí sebepojetí? .....	246
Význam učení pro sebepojetí .....	246
Můžeme poznat své pravé já? .....	247
Teorie „já“ u Carla Rogerse .....	248
Konflikt mezi organismem a druhými lidmi .....	249
Měření sebepojetí .....	249
George Kelly a sebepojetí .....	251
Konstrukty lze měnit .....	255
Sebevědomí .....	255
Vývoj sebevědomí .....	255
Činitele utváření sebevědomí .....	257
Význam pro učitele .....	257
Další vlivy působící na sebevědomí .....	258
Podporování sebevědomí .....	259
Sebevědomí není totéž co domýšlivost .....	260
Zjišťování sebevědomí .....	260
Sebevědomí a přehnané / nedostatečné sebeprosazení .....	262

Zralost „já“ .....	262
Eriksonových osm stadií a osobní zralost .....	263
Věk dětí a Eriksonova stadia .....	264
Zralost „já“ a škola .....	264
Vymezení zralé osobnosti .....	265
Identita „já“ .....	267
Učení se dospělosti .....	268
Jak rozumět dospívajícím .....	268
Zmatení rolí .....	269
Vědění a bytí .....	270
Odkazy .....	272
Kontrolní otázky .....	273

## ČÁST IV

<b>SOCIÁLNÍ INTERAKCE, VZTAH UČITEL - DÍTĚ A OSOBNOST UČITELE</b> .....	275
---	-----

Úvod .....	275
------------	-----

### KAPITOLA 11

<b>Sociální chování a sociální dovednosti</b> .....	277
Dyadické interakce .....	277
Sociální interakce mezi učitelem a dítětem .....	279
Sociální status .....	280
Sociální status a škola .....	282
Zbytečné prosazování statusu učitele .....	283
Sociální konformita .....	284
Nonkonformita .....	284
Vrstevnická skupina .....	286
Škola a konformita .....	287
Vyučovací hodina jako společenské setkání .....	288
Učitelův přístup ke společenské interakci .....	289
Posloupnost pěti kroků .....	290
Povaha vzájemné komunikace .....	291
Interakční analýza .....	291
Sociální role .....	295
Konflikt rolí .....	296
Sociální učení a vzory rolí .....	297
Nápodoba vzorů rolí .....	299

Vzorci sociálních vztahů ve třídě .....	299
Podskupiny ve školní třídě .....	300
Nevhodná přátelství a dítě bez přátel .....	301
Šikanování .....	302
Oblíbené dítě .....	305
Sociometrie .....	305
Sociální dovednosti .....	307
Asertivita .....	308
Hodnocení sociálních situací a reagování na ně .....	309
Správná atmosféra pro nácvik sociálních dovedností .....	310
Poučení z hraní rolí .....	311
Význam společenské vřelosti .....	312
Úloha sebeotevření .....	312
Odkazy .....	314
Kontrolní otázky .....	316

## KAPITOLA 12

<b>Výchovné vedení a poradenství .....</b>	<b>317</b>
Poradenství ve škole .....	317
Problém důvěrnosti .....	318
Důležitost sympatie .....	320
Poradenský proces .....	320
Kategorizace problému dítěte .....	320
Role poradce .....	321
Problémy vyvstávající před poradcem .....	324
Sociální síly a konflikty .....	324
Poradenství pro volbu povolání .....	326
Vývojová stadia při volbě povolání .....	327
Úloha poradce při vedení k volbě povolání .....	328
Sexuální výchova .....	331
Odkazy .....	335
Kontrolní otázky .....	336

## KAPITOLA 13

<b>Řízení a zvládání školní třídy .....</b>	<b>337</b>
Problémové chování .....	337
Vymezení problémového chování .....	337
Techniky modifikace chování .....	339
Vznik nežádoucích způsobů chování .....	340



Vystižení obou stran problému .....	341
Ekobehaviorální přístup .....	343
Námítky proti technikám modifikace chování .....	343
Úmluvy o chování .....	346
Stanovisko k modifikaci chování .....	348
Další hlediska řízení a zvládání školní třídy .....	349
Užívání trestu .....	354
Účinné trestání .....	354
Zákon přirozených následků .....	356
Problémy se skupinovým chováním .....	357
Fyzický konflikt .....	358
Vyhýbání se škole .....	359
Odkazy .....	361
Kontrolní otázky .....	362

## KAPITOLA 14

<b>Osobnost učitele, vlastnosti učitele, učitelský stres .....</b>	<b>363</b>
Úspěšnost učitele .....	363
Zjišťování vlastností učitele .....	364
Citová stabilita učitele .....	365
Postoje učitele .....	366
Styl učitele .....	367
Hodnota učitelova výkladu .....	368
Vnášení rozmanitosti do metod vyučování .....	369
Učitelský stres .....	370
Jak se vyrovnávat se stresem .....	372
Odkazy .....	376
Kontrolní otázky .....	377

<b>Literatura doplněná pro české vydání .....</b>	<b>378</b>
---	------------

<b>Rejstřík .....</b>	<b>379</b>
-----------------------	------------

škola má za to, že chování dětí je výsledkem pečlivování, jná, že mají svobodu rozhodovat se podle svého. Na jedné straně se nám říká, že takové schopnosti jako inteligence jsou z největší části vrozeny, na druhé straně, že jsou z největší části výsledkem vlivů prostředí. Neříkáme, že první je výsledkem takového rozporným tvrzením, čti se nezkušený učitel snaží a nakonec usoudí, že si o těchto a o dalších důležitých věcech bude muset měnit vlastní názor.

Bylo by nesprávné tvrdit, že měření psychologie má konečné odpovědi na všechny otázky, které před nás stojí ve škole. Děti (i učitelé) jsou individualitami a často je nutno studovat je jako jednotlivky, než je při určitých proble-